

Citation style

Saastamoinen, Ari: review of: Pekka Tuomisto (ed.), Keisari Augustus. Yksinvaltiaan elämä ja teot, Helsinki: Basam Books, 2009, in: Historiallinen Aikakauskirja, 2010, 2, p. 255-257, DOI: 10.15463/rec.1189736770

First published: Historiallinen Aikakauskirja, 2010, 2

HISTORIALLINEN
AIKAKAUSKIRJA

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Keisari- kunnan synty

Keisari Augustus, Yksinvaltiaan elämä ja teot. Suom. Pekka Tuomisto. Basam Books, Helsinki 2009. 226 s.

■ Elämänsä viimeisinä vuosina Rooman ensimmäinen ja pitkäaikaisin keisari, Augustus (27 eKr. – 14 jKr.) laati valtiollisesta toiminnastaan lyhyehköän selostuksen (nk. *Res gestae divi Augusti*) jälkipolvien varten. Augustuksen seuraaja,

keisari Tiberius (14–37 jKr.) antoi kaivertaa tästä historiallisesti arvokkaasta dokumentista kopioita monumentteihin eri puolille Rooman valtakuntaa ja kopioinnin ansiosta se on säilynyt nykyaikaan asti. Paras ja miltei täydellinen versio tekstistä on säilynyt Ankaran kaupungissa Turkissa.

Augustuksen kuuluisa selostus on nyt viimein saatu suomeksi Pekka Tuomiston erinomaisena käännöksenä. Suomennoksen yhteydessä on myös latinankielinen alkuteksti – hieno ominaisuus, joka on valitettavan harvinainen suomalaisissa antiikin kirjallisuuden käännöksissä. Tuomisto on lisäksi laatinut teokseen taustoittavan johdannon, kommentaarin, kirjallisuusluettelon, aikajanan ja hakemiston. Kommentaari on yksityiskohmainen ja tuiki tarpeellinen tekstin tulkitsemiseksi, sillä poliittisille muisteloille tuttuun tyyliin Augustus kertoo toimistaan valikoiden ja kaunistellen.

Vaikka Augustuksen selonteke on *sui generis*, se muistuttaa roomalaisia kunniapiirtokirjoituksia, joita kiitolliset kansalaiset pystyttivät hyväntekijöilleen – erona on kuitenkin se, että tässä tekstissä kirjoittaja kiittää itseään. Yhtä kaikki, kunniapiirtokirjoituksille ominaiseen tapaan Augustuksen selonteke keskittyy hyväntekijän antamiin lahjoituksiin ja hänen tittleihinsä sekä saamiinsa kunnianosoituksiin. Historialliset tapahtumat ja hallinnolliset toimenpiteet jäävät sitä vastoin taustalle ja vain maininnan varaan. Sitten esimerkiksi Augustuksen järjestämää meritaistelunäytös-

tä kuvataan laveammin (kappale 23) kuin monivuotista sotaa pannonialaisia vastaan (kappale 30). Kappaleet 19–21 kuvailevat yksityiskohtaisesti Augustuksen rakennustoimintaa Roomassa, kun taas hänen merkittävää hallinnollista toimintaansa provinseissa käsittelee vain kappale 28, jossa todetaan vain keisarin perustaneen lukuisia siirtokuntia provinseihin, mutta ei edes nimetä niitä.

Tekstin epähistoriallisuudelle on kuitenkin muitakin syitä kuin genren synnyttämät odotukset. Vanhalla keisarilla ei ollut mitään syytä kaivella menneisyyttään kovin yksityiskohtaisesti, sillä ennen kuin hänestä oli tullut Augustus, 'kunnianarvoisa', hän oli tehnyt yhtä ja toista vähemmän kunniakasta. Augustus oli syntyjään Gaius Octavius, eikä hänen sukunsa kuulunut Rooman korkeimpaan eliittiin. Nuori Octavius kuitenkin miellytti Gaius Julius Caesaria (100–44 eKr.), ja tämä nimitti hänet ottopojakseen ja perilliseksi. Kun Caesar murhattiin, teini-ikäinen Octavius syöksyi päistikkaa valtataisteluun. Roomalaiseksi vallankaappajaksi hän oli ainutlaatuisen nuori ja kokematon (hän ei ollut hoitanut juuri mitään valtiollisia virkoja) ja myös ainutlaatuisen brutaali: kollegoineen Octavius teurasutti ennennäkemättömän määrän vastustajiaan, yli 2 000 ylimystä. Tasavallan kannattajat tuhottuaan Octavius kävi kollegoidensa kimppuun, kukisti heidät ja nousi armeijoidensa tuella yksinvaltiaaksi. Augustuksen tulkinnan mukaan siinä kävi näin:

”...saatuani kaikkien yksimielisellä tahdolla hallitusvallan yksin itselleni, palautin valtion hallinnastani senaatin ja Rooman kansan päätösvaltaan. Tämän ansiosta minulle annettiin senaatin päätöksellä nimi Augustus...”. (suom. Pekka Tuomisto)

Tämä lakoninen toteamus on teoksen huippukohta ja heijastaa hienosti Augustuksen noudattamaa ovelaa politiikkaa. Nuorena Augustus oli nähnyt, miten hänen kerskaileva edeltäjänsä Gaius Julius Caesar murhattiin alle vuodessa tämän julistauduttua yksinvaltiaaksi. Niinpä Augustus eli vaatimattomasti ja varovaisesti, säilytti tasavallan ulkoiset muodot ja piilotti valtansa vanhojen virkanimikkeiden taakse. Varovaisuus palkittiin: Augustus hallitsi Roomaa yli neljäkymmentä vuotta.

Pekka Tuomisto on tehnyt hyvää työtä, eikä huomautettavaa juuri löydy. Hänen käännöksensä tavoittaa hienosti Augustuksen selonteon yksinkertaisen ja toteavan tyylin, ja huolellisesti laaditut liitteet sijoittavat tekstin historialliseen kontekstiinsa. Pieniä puutteita tosin on jäänyt: esipuheessa olisi voinut analysoida tekstin luonnetta (siitä on esitetty hyvin vaihtelevia tulkintoja hautapiirtokirjoituksesta poliittiseen testamenttiin), tekstin yleisöä (on kiinnostavaa, että näkökulman Roomakeskeisyydestä huolimatta tekstistä laadittiin kopioita ympäri valtakuntaa) ja sen tyylin erikoispiirteitä (esimerkiksi piirtokirjoituksissa poikkeuksellista yksikön ensimmäisen persoo-

nan käyttöä kolmannen asemasta). Latinankielistä alkutekstiä ei ole editoitu aivan johdonmukaisesti. Vain aivan alussa (s. 22) on käytetty hakasulkuja erottamaan tutkijoiden luoma rekonstruktio meillemme säilyneestä tekstistä, mikä luo virheellisen vaikutelman siitä, että teksti olisi säilynyt aivan kokonaan (tosiasiasa teksti on fragmentaarinen ja sen aukkoja on täydennetty vaihtelevilla tavoilla). Samalla tavoin osa tekstin lyhenteistä on avattu (esim. s. 194 *nepotem pro nep.*) ja osa on jätetty sikseen (esim. s. 204 *s. c.*). Tekstiin on puikahtanut myös jonkin verran kirjoitusvirheitä (esim. s. 90 *nemim p.o. nemini*; s. 120 *el p.o. ei*; s. 140 *propulo, pimus*; s. 166 *ea p.o. eas*; s.180 *profilgatusque* jne.). Suomenoksessakin on joitakin kirjoitusvirheitä ja, ennen kaikkea, muutamia sanoja on jäänyt kääntämättä (s. 153 *ciuitatium*; s. 160 *et eiusdem tractus alii Germanorum populi*; s. 167 *maiorum nostrorum exemplo*). Nämä ovat kuitenkin pikkukömmähdyksiä, jotka eivät mitenkään vähennä teoksen arvoa.

On kulttuuriteko, että tämä piirtokirjoitusten kuningattareksikin kutsuttu perusteksti on nyt saatavilla huolellisesti kommentoituna ja sujuvana suomenoksena.

Ari Saastamoinen

Katumus-oikeus-istuimen historiaa

Kirsi Salonen ja Ludwig Schmutge: A Sip from the "Well of Grace." Medieval Texts from the Apostolic Penitentiary. The Catholic University of America Press, Washington D.C. 2009. 196 s.

■ Vatikaanin arkistoon (it. *Archivio Segreto Vaticano*) tallennetut paavillisen katumus-oikeuden (lat. Paenitentiaria Apostolica) asiakirjat vapautuivat tutkijoiden käyttöön 1983. Zürichin yliopistossa ja Saksan Rooman instituutissa elämäntyönsä tehnyt Ludwig Schmutge on tutkinut ja editoinut paavillisen katumus-oikeusistuimen (myös nk. paavillinen penitentiariaatti) pöytäkirjoja jo vuosikymmenien ajan. Myös Kirsi Salonen on tuotteliaan arkistotutkijan uransa aikana keskittynyt paavillisen katumus-oikeuden pöytäkirjoihin, joita hän käsittelee Tampereen yliopistossa tarkastetussa väitöskirjassaan vuonna 2001. Hän on julkaissut aiheesta myös suomeksi kirjaan "Synti ja sovitus, rikos ja rangaistus" (2009) sekä Jussi Hanskan kanssa kirjoittamaansa kirjassa "Kirkko, kuri ja koulutus" (2004).

A Sip from the "Well of Grace" on julkaisuna akateeminen palvelusteko. Pieni opus suodattaa onnistuneesti

vuosikymmenien vaativan arkistotyöskentelyn erityisesti opiskelijoita palvelevaksi perustiedoksi. Lukija saa tuntea paavillisen katumus-oikeusistuimen historiasta, sen käsiteltäväksi tuoduista aiheista ja asiakirjojen arkistointimenetelmistä. Erityisenä antina on kokoelma editoituja katumus-oikeuden asiakirjoja, joihin pääsee tutustumaan myös kirjassa mukana olevan CD-romin välityksellä. Latinankielisten näytedokumenttien asiantuntevan käännöksen englanniksi on tehnyt Tuija Aironen (University of Toronto).

Keskiaikaisten käsikirjoitusten parissa työskentely on aikaa vievää ja teknisesti haastavaa työtä – Schmutge ja Salonen taitavat mestarillisesti tämän vaikean lajin. Heidän ammattitaidostaan kertoo myös kirjaan tiivis ilmaus – kokonaisuudet ja asiasisällöt seuraavat toisiaan lähes sotilaallisen tarkassa marssijärjestyksessä, ilmaa ei ole missään. Kirjan tiiviiden ja ilmaisun vaatimattomuuden taustalla on silti eittämättä tuhansia arkistoissa vietettyjä tunteja, mistä tekijöille kiitos. Erityistä kärsivällisyyttä ja taitoa on vaatinut kymmenien keskiaikaisten käsikirjoitusrekisterien aineiston luokittelu aineistotyyppien ja lähettäjämaiden mukaan taulukoiksi.

Paavillisen katumus-oikeuden puoleen käännettiin kano-nista oikeutta ja paavillista päätäntävaltaa vaativien erityispyyntöjen merkeissä. Vuodesta 1409 alkaen säilynyt rekisterijärjestelmä paljastaa, että erityisen ahkerasti paavilta haettiin vapautusta avioliittoja koskeviin säännöksiin, joihin